

Jauni izaicinājumi patieso labuma guvēju atklāšanai

2022-04-04

Jānis Jurkāns, SIA "Zvērinātu advokātu birojs CersJurkāns", zvērināts advokāts

Februāra sākumā Saeima pirmajā lasījumā pieņēma apjomīgus grozījumus Komerclikumā (KL). Plānots, ka tie stāsies spēkā nākamā gada 1. jūlijā. Grozījumi galvenokārt paredzēti akciju sabiedrību tiesiskā regulējuma pilnveidošanai, taču ietver arī jauninājumus, tostarp izmaiņas kapitālsabiedrību pienākumam atklāt to patiesos labuma guvējus.

Raksta līdzautors: Kristaps Dortāns, SIA "Zvērinātu advokātu birojs CersJurkāns", jurists

Akciju sabiedrībām no 2023. gada 1. jūlija [KL](#) paredzēts pienākums atklāt to patiesos labuma guvējus, savukārt sabiedrībām ar ierobežotu atbildību šāds pienākums ir jau no 2017. gada 1. decembra. Tāpat grozījumos paredzētas sankcijas par pienākuma atklāt patiesos labuma guvējus neizpildi gan pašai sabiedrībai, pakļaujot to vienkāršotajai likvidācijai, gan tās dalībniekiem, ierobežojot to balsstiesības dalībnieku vai akcionāru sapulcē un tiesības saņemt dividendes.

Atklāšanas kārtība

Gan sabiedrību ar ierobežotu atbildību dalībniekiem, gan akciju sabiedrību akcionāriem ne vēlāk kā divu nedēļu laikā pēc valdes pieprasījuma saņemšanas brīža būs jāpaziņo sabiedrībai par tā patieso labuma guvēju, iesniedzot šīs personas datus, norādot veidu, kā īstenota kontrole, un īstenotās kontroles dokumentāru pamatojumu.

Mainoties patiesajiem labuma guvējiem, sabiedrībai būs pienākums nekavējoties, bet ne vēlāk kā divu nedēļu laikā iesniegt Uzņēmumu reģistram aktuālo informāciju par tās patiesajiem labuma guvējiem. Tādējādi sabiedrībām, kuru dalībnieka patiesā labuma guvēja atklāšanai ir jāseko sarežģītai vairāku līmeņu struktūrai, ieteicams izstrādāt metodiku, kā un cik regulāri tā pārlicināsies, vai nav mainījies patiesā labuma guvējs.

Problēmas praksē

Prakse liecina, ka patieso labuma guvēju atklāšana ir izaicinoša, ja sabiedrībā ieguldīts ārvalsts kapitāls un ja dalībnieks ir liela holdinga sabiedrība. Ja Latvijā reģistrēta sabiedrība atrodas šāda holdinga piramīdas struktūras apakšā, tad, lai iesniegtu patieso labuma guvēju identificējošu informāciju, nepieciešams iegūt gana daudz dokumentu no visām juridiskajām personām, kas atrodas holdinga piramīdā virs tās, proti, par katru šādu holdingā ietilpstošo sabiedrību jāiesniedz atbilstoši legalizēts un iztulkots dokuments, kas apliecina sabiedrības pastāvēšanu un tās dalībnieku sastāvu.

Nepieciešamo dokumentu iegūšana no vairākām jurisdikcijām, to legalizēšana, tulkošana un nosūtīšana uz Latviju var aizņemt vairākus mēnešus. Procedūra var kļūt vēl laikietilpīgāka, ja dokumentu iegūšanas procesā holdingā notiek izmaiņas, līdz ar to patieso labuma guvēju identificējošā informācija jāapkopo no jauna.

Valdes iespēja ierobežot dalībnieka tiesības var radīt reiderisma riskus, proti, kontroles prettiesisku pārņemšanu pār sabiedrību vai tās aktīviem ar valdes atbalstu pretēji vairākuma dalībnieku gribai

Turklāt komercreģistra iestādes prakse ir nevienbāīga. Nav noteiktības, kādi ārvalstu juridisko personu dokumenti uzskatāmi par pietiekamiem īstenotās kontroles apliecināšanai.

Sankcijas un reiderisma riski

Atbilstoši izmaiņām valdes kompetencē būs pieprasīt dalībniekam nepieciešamos dokumentus par tā patiesajiem labuma guvējiem un iesniegt tos komercreģistra iestādei. Līdz ar to valde arī izlems, vai dalībnieka iesniegtā informācija par tā patiesajiem labuma guvējiem ir vai nav pietiekama. Ja valdes ieskatā iesniegtā informācija nebūs pietiekama, sabiedrības valde varēs ierobežot dalībnieka tiesības, nosakot balsstiesību ierobežojumu dalībnieku vai akcionāru sapulcēs un liedzot iespēju saņemt dividendes.

Mūsaprāt, sabiedrības dalībnieku balsstiesību ierobežojuma noteikšanas mehānisms ir nepārdomāts, jo valdes iespēja ierobežot dalībnieka (faktiski sava pilnvaru devēja) tiesības specifiskos gadījumos var radīt reiderisma riskus, proti, kontroles prettiesisku pārņemšanu pār sabiedrību vai tās aktīviem ar valdes atbalstu pretēji vairākuma dalībnieku gribai.

Sabiedrības valde pirms nozīmīgas dalībnieku vai akcionāru sapulces var pieprasīt sabiedrības dalībniekam iesniegt atjaunotas ziņas par tā patiesajiem labuma guvējiem, bet pēc to saņemšanas paziņot, ka informācija, ko tas iesniedzis, nav pietiekama. Šādas valdes rīcības dēļ dalībniekam nebūs iespējams izmantot savas balsstiesības, tādējādi tas var kļūt par reiderisma upuri.

Visticamāk, šādas metodes izmantos situācijās, kad sabiedrības iekšienē risinās savstarpēji konflikti vai valde cīnās pret tās atcelšanu.

Sarežģījumi iespējami arī tad, ja sabiedrības valde būs labticīga un vienkārši pildīs savus pienākumus pārcentīgi, proti, neatzīs saņemtos dokumentus par pietiekamiem vai pienācīgi noformētiem, vienlaikus liedzot balsstiesības, kuru atgūšana var būt laikietilpīga.

Šādā situācijā likumdevējs paredzējis iespēju dalībniekam pašam iesniegt ziņas par patieso labuma guvēju komercreģistra iestādei, ja valde likumā noteiktajā kārtībā un termiņā tai nebūs nodevusi dalībnieka sniegtās ziņas par patieso labuma guvēju. Šajā gadījumā balsstiesību ierobežojumi zaudēs spēku.

Taču šāda risinājuma ieviešana pilnībā neizslēdz iepriekš aplūkotās problēmas. Piemēram, valdes ļaunprātības dēļ sākotnējie dokumenti, iespējams, dalībniekam netiks atdoti. Lai atkārtoti iegūtu valdei iesniegto dokumentu oriģinālus, kas jāiesniedz komercreģistra iestādei, var būt nepieciešams ievērojams laiks.

Ir risinājums

Mūsuprāt, likumdevējam nepieciešams padziļināti izvērtēt, vai iespēja ierobežot balsstiesības nebūtu jānodod komercreģistra iestādei kā neitrālai personai, nevis valdei. Proti, valde varētu pieprasīt sabiedrības dalībniekiem iesniegt nepieciešamo informāciju, bet, ja viņi to neizdara, valdei būtu pienākums ziņot par šo faktu komercreģistram, kas pēc šāda ziņojuma saņemšanas uzklautu valdes un dalībnieku viedokļus. Ja komercreģistra iestāde konstatētu, ka dalībniekam tiešām nepieciešams iesniegt papildu dokumentus, tā aprakstītu trūkumus un noteiktu termiņu to novēršanai.

Savukārt, ja dalībnieks noteiktajā termiņā trūkumus nenovērstu, komercreģistra iestāde varētu nolemt ierobežot dalībniekam balsstiesības. Tādējādi lēmums par balsstiesību ierobežojumu būtu objektīvs, motivēts un publisks. Šāda kārtība mazinātu reiderisma risku.

© 2009 - 2022 SIA "Izdevniecība iZurnāli"